

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“

**DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“**

**THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
“THE FATHERLAND.”**

Nº 47-48 (277-278)

Нядзеля 27 лістапада 1955 г.

ГОД ВЫДАНЬЯ 9

1920 — 27 лістопада — 1955

Слава тым, што памерлі, каб жыла Бацькаўшчына!

35 гадоў таму, над незалежнай беларускай дзяржавай, што была паўстала ў рэвалюцыйныя гады I-ай съветавай вайны на руінах расейскай імперыі, была навісла съмяротная пагроза зыніччыння. Варожыя бальшавіцкія арміі пачалі заляваць край, але не ў занятай яшчэ Случчынке нацыянальны зьезд выявіў агульннародную наважанасць бараніць незалежнасць БНР. Зьезд Случчыны выбраў Беларускую Раду, што ператварылася была ў баёвы нацыянальны штаб збройнага супраціву захопнікам. Мэты дзейнасці Рады найвымоўней вызначаюць слова дэклярацыі:

сёды ягоныя глыбінныя нацыянальныя імкненны. Не дапамогуць аблудныя дэклімацыі аб «брацкай сям’і свабодных народаў» і дэкрэты аб надаваныні «дзяржаяунага гімну» выхваляючага панявольніка — ўсё гэтае крывадушнае фарызэйства не патрапіць зацыміць у народнай памяці гераізму Случчакоў, як сымбалю ідэі запраўданай нацыянальнай свабоды. Праўду кажа камуністыч-

я «Звязда» ад 25-га верасьня сёлета, го: «Беларускі народ ніколі не забудзе, што ён абавязан камуністычнай партыі й савецкаму ўраду...» Так, лаўда — не забудзе! Ці-ж можа наш беларускі народ забыцца пра разгон большавікамі I-га Усенараднага Беласкага Кантрэсуса, кі можа забыцца пра крывавае здущэнне народнага патріціяўскага чыну, масавыя дэпартациі

шэрыяду калектывізацыі, нішчэніе
культурныи культурных дзеячau, руй-
наванье асновы нацыі—працоўнага ся-
лянства, ягонае нячуванае ў гісторыі
трыгоннае закабаленне ў калгасах?
Цi-ж не камуністычнай партыi ѹ савец-
каму ўраду Беларускi народ забавязаны
заняўленне ўсяго краю, зынішчэнне
тагонай самастойнасцi, нацыянальны
эрлігiйны й сацыяльны перасьлед, зъ-

незалежная Бацькаўшчына жыве ў сэрцах народу, у ягонай съведамасці, дарма што ён сілаю часова змушаны да маўчанья. Гэта ейная жыццёвасць у народзе якраз і прымушае памявольніка аблыжна высоўваць псеўда—гімны й псеўда—нацыянальныя сцягі, каб пепракрыць жыццёвасць велічных запаветаў Случчакоў.

Беларускаю рукою

ДА 35 ГАДАВІНЫ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ

Беларускаю рукою
Съветлай праўды сіла
Славу лепшчую напіша
Бацькаўшчыне мілай.

заняя не адыходзяць у мінулае, яны жывуць і, трэба думаць, жыць будуць, калі ня вечна, дык напэўна гэтак доўга, як доўга будуць, зъмена па зъмене, нараджацца й сыходзіць у нябыцьцё беларускія пакаленыні. Чаму-ж гэта так? Чаму якраз Слуцкі Збройны Чын, хоць змагарных год выпала на нашую долю за апошнія 35-годзіндзе нямала, так хвалюе нашыя беларускія сары?

Спрыбы арганізацыі беларускага войска былі і ў 1917-18-19 ды 20 гадох. Былі яны і ў 1942-44 гадох. Усе яны мелі некаторую ўдачу. Ініцыятары згаданых спробаў стварыць беларускую збройную моц ставілі перад сабою тую-ж самую мэту, што й Слуцкія паўстанцы: у замаганын вярнуць незалежнасць Беларусі. Адымлі, ані тae славы, ані таго водкуму ў беларускім народзе, што Слуцкі Зброй-

У часе выбуху расейская рэвалюцыі 1917 году беларускія народныя масы былі ўжо нагэтулькі нацыянальна съядомыя, што накш і не ўяўлялі развязкі свае нацыянальнае справы, як адбудову свае незалежнае дзяржавы. Разумелі яны ўжо дакладна й тое, што ня можна гэтага зьдзесніць накш, як толькі пры дапамозе свайго беларускага войска. Аб гэтым аж надта добра съветчыць беларускі вайсковы рух у расейскай армії, які пачаў асабліва дужэць і паширацца ўсьлед за выбухам дютаўскае рэвалюцыі 1917 году. У выніку гэтага руху ўжо ў каstryчніку 1917 г. у Менску адбыўся агульна вайсковы з'езд, які выбраў быў Галоўную Вайсковую Раду, даручыўшы ёй арганізацыю беларускага войска. Аднак, дзеля ваенна-геаграфічнага палажэння нашага краю й заборчых інстынктаў нашых суседзяў, Галоўная Вайсковая Рада ня выканала ўскладзеных на яе заданьняў. Прастора Беларусі была ў тыя часы, як зрешты ці раз ужо на працягу гісторыі, адчыненымі наросьцёцж варотамі, праз якія з заходу на ўсход і з усходу на заход перакатваліся варожкі, нам акутаныя армій чуж

(Записано на 2-й башне)

Найпрыпажэйшым і найвартасьнейшым падаркам на Калядныя Святы зъяўляеца вялікі ілюстраваны выбар паэзii Янкi Купалы «Спадчына» на добрай патеры і ў прыложай шматка-лёрнай аправе. Патрабуйце іэтую ма- нумэнтальнуу книгу ад Прадстаўніцтвау «Бацькўшчыны» або выпісвайце беспасярэдна з Адміністрацыі «Баць- каўшчыны»

May 1970

Беларускаю рукою

(Працяг з 1 бачыны)

жынцаў-суседзяў, зъмяняючы адна ачну. У пачатку 1918 г. бальшавіцкая акупацыя, саступіла месца акупацыі нямецкай. У канцы гэтага-ж году, пасля адыходу Немцаў, на Беларусь вярнуўся быў бальшавіцкі акупант. Колькі месяцаў пазней, на пачатку 1919 г. бальшавіцкіх акупантаў замянілі акупанты польскія. Улетку 1920 году трэйці раз вярнуліся на нашыя землі бальшавікі й гэткім чынам чужбы акупацыі, на працягу колькіх год, як тая морскія хвалі, пераліваліся праз наш край, нішчачы яго ўшчэнт і тэрарызуочы, а навет і губячы жыхарства. У гэткіх умовах не могло быць і гутаркі аб самастойнай арганізацыі беларускага войска. Да думка гэтая жыла, а неўзабаве паўстала ў спроба зьдзесьніць яе, калі не сваймі, сіламі дык выкарыстоўваючы для гэтага мэты акупантаў.

Першая спроба выкарыстаныя чужынцаў дзеля арганізацыі беларускіх вайсковых аддзелаў была зробленая ў часе польскае акупацыі 1919-1920 г. г. Уся справа была праведзеная, як належыцца. Быў навет выданы адмысловы дэкрэт галоўнамакамандуючага польскае арміі, які дазваляў на легальную арганізацыю беларускіх вайсковых аддзелаў на ўсёй прасторы акупацыі. Быў вызнанчаны й камандуючы гэтымі аддзеламі ў васабе палкоўніка Канапацкага, ахвіцера, які меў вялікае вайсковае дазнанне з год Першас Сусветнае вайны й быў шчыра й цалкам адданы беларускай справе. Быў арганізаваны таксама штаб падначалены палкоўніку расейскага генэральнага штабу Бародзічу, і Беларуская Вайсковая Камісія — зярнё, зь якога мела вырасць ў будучыні беларускае міністэрства Вайсковых Справаў.* Але, хоць працы й сілы было пакладзена шмат, ні палк. Канапацкаму, ні Штабу, ні Вайсковай Камісіі дасягнуць большых удачаў не давалося. Сталася гэта дзеля таго, што акупанты, будучы гаспадарамі палажэння ў вакупаванай Беларусі і змушаныя для прапаганды свае «талеранцы» на вонкі дазволіць Беларусам арганізаваць вайсковыя аддзелы, на самай справе ўсімімагчымымі й немагчымымі способамі беларускай вайсковай акцыі перашкаджали.

Пасыль заканчэння Пальска-Балшавіцкай вайны й канчальнага зацьверджаннія заходніх межаў Савецкага Беларускага Рэспублікі ў канцы 1920 году, на прасторы БССР пачалася гарачая нацыянальная праца ў кожнай галіне жыцця. Ня была забытая й галіна вайсковая. У 1922 г. ў Менску пачалася арганізацыя Беларускага Нацыянальнага Дывізіі. Увесь камандны склад згаданае дывізіі, гэтаксама як і жаўнеры, былі вылуччыны Беларусамі. Пры штабе Дывізіі існавала рэгуляміновая камісія, якая апрацавала й выпусьціла друкам цэлы съязг вайсковых рэгулямінаў ды іншых вайсковых падручнікаў у беларускай мове. Службовая мовай у Дывізіі была мова беларуская. Здавалася, што ёсё, як мае быць. У сталіцы Беларусі, Менску, стаіць сваё, беларускага войска. Аднак, няпрошаным «аплякуном» Беларускага ССР гэты факт не даваў супакою. І калі ў трохццатых гадох у БССР пачалася жорсткая ліквідацыя г.зв. нацыянальнага ўхілу, была зыліквідаваная й Беларуская Дывізія. Паводле загаду Камісарыяту Вайсковых Справаў з Масквы —

АБ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ НА ЭМІГРАЦЫІ

АД РЭДАКЦЫИ: Ужо закончаны друк даўно абяцанага альманаху твораў беларускіх эміграцыйных паэтаў і пісьменнікаў «Ля чужых берагоў», які ў хуткім часе будзе разасланы нашым Прадстаўніцтвам дзеля прадажы. Каб перад гэтым зарыентаваць наших чытачоў, што ён зь сябе прадстаўляе, ніжэй перадрукоўваю кароткі ўступны артыкул да гэтага альманаху.

О, Беларусь, хай так,
мы зъ верай
Неба і ўсю падом паштоўка!

Гэтая слова нашай выдатнай паэткі на эміграцыі, Натальі Арсеньневай могуць добра служыць за мото ўсіе нашае эміграцыйнае літаратурнае творчасці, бо яны прайдзіва адлюстроўваюць тыя шляхотныя заданыні, якія ўзяла на сябе нашая палітычнае эміграцыя, у дадзеным прыпадку — паэты й пісьменнікі. На іхную долю выпала ў песьнях і ма-стакіх вобразах несьці ў далеч Беларусь, у думках вольную ў вольны съвет, бо на Бацькаўшчыне, дзе ўладае цемра й жахлівае нявольніцтва, яна паняволеная, узълёты вольнае думкі скаваныя, прыгожыя імкнені народу патаптаныя, ягоныя нацыянальныя съятасці апляваныя. Толькі на чужыне, дзе ўдалося знайсці прыпынак маленькай жменьцы беларускага народу — ягоны палітычнай эміграцыі, асталасямагчымасць захоўваць цягласць нашай нацыянальна-вильной ідэі і, хоць у сціплых разьмерах, разъвіваць і тварыць нашыя нацыянальныя культурныя цэннасці, якія будуць некалі прынесены ў вольную Беларусь, каб там запоўніць пустое месца, паўсталое ў найчарнейшыя гады бяс-прыкладнага нявольніцтва. Бо ўсія сяняшнія літаратурная

размавітая сваімі жанрамі й формамі, ёсьць пазбаўленая, як і ўсе іншыя звязы культуры, беларускае душы і поўнасцю паставлена на службу акупанту.

Першыя гады паслья заканчэння апошняй вайны ня былі спрытальнымі для раззвіцця беларускае мастацкае літаратуры на эміграцыі. Нашыя суродзічы, расцягнушаныя пад ўсей Заходнай Нямеччынё і ў іншых краінах эўрапейскага Заходу, вялі ў гэтым часе няпэўнае і часовае жыццё, будучы спачатку загрожаныя прымусовай рэпатрыацыяй, а пазней калі рэпатрыацыйная небясьпека мінула, былі падхоплены агульной хвалій масавага эміграваньня ў краіны сталага пасялення й працы. Такая атмасфера, реч ясная, не магла спрыяць літаратурнай творчасці. З другога боку, першыя павенныя гады раззвіваліся пад знакам фармаваньня грамадзкай і палітычнай думкі ды нутранай кансалідацыі нашай эміграцыі, якая, апынуўшыся ў новых умовах жыцця, павінна была нанова сканкрэтызаваць і аформіць свае палітычныя нацыянальна-вызвольныя пазыцыі, выпрацаваць новы стыль жыцця грамадзкага. Пытаць літаратурнай творчасці стала

Трэба паставіць у лік немалых заслугаў нашых літаратурных сілаў, што і ў гэтыя няпэўныя гады яны ня толькі не пакідалі думкі аб патрэбе наладжання літаратурнага жыцця але й рабілі саматужна канкрэтныя спробы ў гэтым кірунку. Адцемім хоць-бы выданыне ў 1947—48 гг. стараньнем пісьменніка Васіля Бірыча трох вялікіх сышткоў саліднага літаратурнага часапісу «Сакавік», або зарганізаванье ведамым пісьменнікам Юркам Віцьбічам літаратурнага згуртаванья «Шыпшына» й выдаваныне на працягу некалькіх гадоў добра рэдагаванага й цэннага літаратурнага часапісу пад тым-жаз назвам «Шыпшына». Тады-ж началі паяўляцца й некаторыя іншыя, праўда, кароткавечныя літаратурныя часапісы ды было выдадзена і некалькі зборнікаў паэзіі. Але ўсё гэта як успаміналася, ня мела аністалага характару, ані выраз-ней перспектывы.

Палажэнъне зъмяніллса на лепшы пасълья 1950—51 гг., ка-

БЦР і Галоўнае Камандваньне БКА бы-
лі эвакуаваныя зь Менску ў Бэрлін.

Апынуўшыся на чужыне, беларускі актыў ня кінёў, адышлі, думкі працягваць змаганьня з бальшавіцкай арміяй, цяпер ужо не ў вабароне, а за вызваленне паняволенай бацькаўшчыны. Дзеля гэтага ўсе намаганыні й былі найперш ужытыя на сфармаванье з батальёнамі БКА, якія знайшліся ў Нямеччыне, баяздольных вайсковых адзінак, каб ужыць іх пры нагодзе супраць савецкай арміі. Пасыля доўгіх і вельмі цяжкіх перамоваў зь нямецкімі вайсковымі ўладамі, быў атрыманы дазвол арганізаць дывізію, якая мела быць ужытая вылучна супраць савецкай арміі. Дывізія гэтая, названая дывізіяй «Беларусь», і была зарганізаваная на глухой баварскай правінцыі, але — пад нямецкім камандваннем. Гэта, пэўне, і было прычынай таго, што справы ў дывізіі не пайшлі добрай дарогай. Сярод ахвіцераў і падахвіцераў, якія ўвайшлі ў ейны склад, блізу ад першых дзён начало расьці незадаваленне. Тымчасам, да раёну, дзе дывізія фармавалася, што раз бліжэй падыходзіў не бальшавіцкі, а заходні фронт. Баючыся, наўсуперак усім нямецкім прырачэнням, быць усё-ткі кіненымі ў змаганьне супраць Англа-Амерыканцаў, Беларусы пачалі з дывізіі дыэртаваць. Каб ратаўваць дывізію і захаваць яе ў цэласці, у сакавіку 1945 году ў дывізію прыбыў камандуючы БКА. Тымчасам, выпадкі разгортваліся вельмі хутка.

У пачатку красавіка 1945 году дывізія «Беларусь» атрымала загад маршу ў кірунку Тыролю. Нямецкае камандванне дывізіі ўзделу ў маршы, аднак, не ўзяло, ня лічачы ахвіцераў сувязі пры батальёнах. Гэткім чынам, ініцыятыва перайшла, нарэшце, у рукі камандуючага БКА. Калі дывізія дасягнула мясцоўсці Айзэнштайн, камандуючы БКА пазбываўся ўзгаданых нямецкіх ахвіцераў сувязі. З гэтага часіны дывізія «Беларусь» пачалася запрауды вольнай беларускай адзінкай. Радасць з гэтага нагоды была, адышлі, вельмі недаўгая. Пала жэніне дывізіі ставалася крытычным. Машыраваць на ўсход было немагчыма, дзеля далёкае адлегласці ад усходняга фронту, вельмі варожага настаўлення шматлікіх у ваколіцы аддзелаў нямецкіх войскаў СС і блізіні амерыканскага фронту зъ ягоным лягунствам, якое бе заглядна нішчыла кожны рух на тылох нямецкае арміі. Іншага выхаду ня было, як паддацца амэрыканскай арміі, што дывізія «Беларусь» і зрабіла, прабіўшыся праз нямецкі фронт у раёне Цьвізэлю 30 красавіка 1945 г.

Камандванне амэрыканскай арміі, ня глядзячы на ўсе тлумачаныя і досьяды, аніяк не зразумела жаданьня Беларусаў змагацца із сваймі панявольнікамі — бальшавікамі, і, палічыўшы дывізію нямецкім саюзникам, разброяла яе і заніла за дрот.

Гэтак, дзякуючы няпрыхильным дачыненіям акупантана да беларускага вайскава справы, была змарнаваная нязвычайная нагода арганізаць беларуское

**МЕСЯЦ СЪНЕЖАНЬ — МЕСЯЦ
НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОДНА
БЫЛО-Б УСІХ КНІГАЎ ВЫДАІ
ХТО КУПЛЯЕ АДРАЗУ ПОЎНЫ
ВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»,
ДАЛЯРАЎ ЗАМЕСТ 21 ДАЛ. 30 Д**

войска ў часох Другое Сусьветнае вайны. Із пакліканых у БКА ў 1944 годзе пяцідзесяцёх тысіч Беларусаў, тымчасам, можна было-б арганізацца пяць поўных дывізій. А каб дывізіі гэтыя былі яшчэ й належна азброеныя, бальшавікі не занялі-б так лёгка нашае Бацькаўшчыны, як гэта яны зрабілі ўлетку 1944 г.

Усё-ж БКА пакінула па сабе вялікую й вельмі паважную спадчыну — нацыянальную беларускую партызанку ў Беларусі. Аб мыцы й добрай арганізацыі гэтая партызанкі съветчакі справа здачы нямецкіх ваеннопалонных, што вяртаюцца апошнім часам з Савецкага Саюзу, дзе яны адпакутвалі ў палоне ці мала год. Паводле іхных съветчанняў, яшчэ ў 1949 годзе беларуская партызанка была нагэтулькі магутная, што партызаны наражаліся напасць на турму ў сталіцы БССР — Менску, каб вызваліць зь яе трывманых там бальшавікамі палітычных зняволеных. У выніку гэтага нападу, паміж партызанамі й чырвонаармейцамі, расказваюць Немцы, завязаўся быў запраудны бой. І нашыя партызаны ў Менскі гарнізон мелі немалыя ахвяры забітym і раненымі. Партызаны, аднак, пераможаныя ня былі й, хоць ня мелі ўдачы, патрапілі адыйсьці ў лясы, скуль і да сіння змагаюцца з панявольнікамі нашае Бацькаўшчыны.

Прыгаданыя вышэй тры прыклады спрабаў арганізація беларускага войска пры дапамозе трох розных акупантав Беларусі, аж надта вымoўна съветчань пра тое, што гэтаю дарогаю ня ўдасца нам нічога дасягнуць і ў будучыні.

Слуцкае Паўстаньне 27 лістапада 1920 году, наадварот, ёсьць для нас прыкладам правільнага, адзінага шляху, які можа нас прывесці да мэты. На парадынальна невялічкай прасторы Слуцкага повету, які адно на кароткі час вызваліўся ад гнёту акупантаў, Слуцкія патрыёты патрапілі на працягу тыдняў арганізаваць дзесяціццацьную Слуцкую Брыгаду. 27 лістапада 1920 году, 35 год таму, Брыгада гэтая пачала змаганье з бальшавіцкай арміяй, баронячы родную зямлю ад новага паняволеня і на гледзячы на вялізарную перавагу ўсходнягага ворага, герайчныя Слуцкія змагары патрапілі паўстрымоўваць бальшавіцкі наступ на працягу шасціцёх тыдняў.

Слуцкі Збройны Чын съветчыць і шмат аб чым яшчэ — аб арганізацыйных здольнасцях беларускага народу, аб ягоных жаўнерскіх вартасцях, аб ягонай ахвярнасці для справы змаганьня за незалежнасць Бацькаўшчыны. Ён лепш за ўсё пераконвае нас, што народ памяволены, народ, над якім стаіць акупант-чужынец, ніколі не патрапіць выявіць у ўсёй паўніні сваіх прыродных здольнасцяў. Стварыць вартаснае ѹзвіжанне, патрапіць адно беларускаю рукою сам Беларускі Народ.

Ф. Кушэль

МЕСЯЦ СЪНЕЖАНЬ — МЕСЯЦАМ БЕЛАРУСКАЕ КНІЖКІ.
НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОДНАГА БЕЛАРУСА, У ЯКОГА НЯ
БЫЛО-Б УСІХ КНІГАЎ ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ!»
ХТО КУПЛЯЕ АДРАЗУ ПОЎНЫ КАМПЛЕКТ КНІГАЎ ВЫДА-
ВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ», ПЛАЦІЦЬ ЗА IX ТОЛЬКІ 18
ДАЛЯРАЎ ЗАМЕСТ 21 ДАЛ. 30 ШЭНТАЎ

^{*)} Глядзі артыкул «Ад Менску да Лодзі» ў газ. «Беларусь» за 1952-1953 г.г., №

што выэмігравалі, змаглі ўладзіца і распачаць больш мених сталае арганізацыйна жыцьцё ў краінах новага пасялення. Беларуская эміграцыйная грамадзкасць уступіла тады ў працэ творчае працы ў розных галінах нацыянальна-палітычнага, грамадзкага й культурнага жыцьця, у tym ліку — і ў галіне літаратуранае творчасці.

Да актыўізацыі літаратурнага руху выдатна прычыніўся тыднёвік «Бацькаўшчына», які ад 1952 г. увёў на сваіх бачынах стаły «Літаратурны дадатак» і да супрацоўніцтва прыцягнуў бадай што ўсе нашыя літаратурныя сілы на чужыне. Літаратурным пачынанням наймалодшых аўтараў верна служылі часапісы беларускае моладзі «Наперад» і «Моладзь». Ад 1954 году пачаў выходзіць у Нью-Ёрку салідны і добра пастваўлены літаратурна-мастацкі часапіс Беларускага Інстытуту Навукі і Мастацтва «Конадні», які згуртаваў вакол сябе ўсіх выдатнейшых эміграцыйных паэтав, пісьменнікаў, мастакоў і літаратурных крытыкаў ды мае ўсе дадзеня згуляць правадніцкую ролю ў нашым літаратурным жыцці на

Паэты й пісьменьнікі, творы якіх трапілі ў гэты альманах, усе бяз вынятку належала да новай эміграцыі. Апошняя вайна й паўторная акупацыя Беларусі бальшавікамі выкінула іх на чужыну, дзе яны, як і наагул беларускія эмігранты, знайшлі сабе прыпрынак у Эўропе, Паўночнай і Паўдзённай Амэрыцы ды Аўстраліі. Амаль усе яны пачалі пісаць яшчэ на Бацькаўшчыне, а некаторыя, як Натальля Арсеньевна й Юрка Віцбіч, былі ўжо там шырокі ведамымі й агульна прызнанымі. Там яны годна дзялілі лёс усіх перадавых ахвярных змагароў за народную справу, аб чым сьветчыць факт, што бальшыня абнітых гэтых альманахам аўтараў — гэта былія вязні савецкіх турмаў і канцэнтрацыйных лягераў. Гэта сталася аднай з прычынаў, што ў іхнай сяньняшній творчасці, разьвіванай на эміграцыі, захавалася шчырая й беспасярэдняя

З гледзішча тэматычнага творчасць нашых эміграцыйных аўтараў канцэнтруеца галоўным чынам на альных і тых, у

Літаратурны Дадатак

Адам Міцкевіч

Дзяды

З часткі II

Гусльяр. Стary — пачынальник у хоры. Хор сялянаў і сялянак. Капліца. Вечар.

Ёсьць дзівы ў небе ѹ на зямлі,
Што на та сынлі вашыя філёзафы.

Шэкспір

Хор

Ціша ночы, цемра ночы
Штось прарочыць, штось прарочыць.
Гусльяр
Замыкайце ўсьлед капліцу,
Круг рабеце над труною.
Ані съвекаў, ні газыніца.
Вонкі ўкрыйце тканіюю:
Хай праз шчыліны ня съцеле
Тутка месяц косаў бельля.
Толькі-ж борзда, бы на крильлі.

Стary

Як сказаў, так мы ѹ зрабілі.

Хор

Ціша ночы, цемра ночы
Штось прарочыць, штось прарочыць.
Гусльяр

Чысцовая душы!
Хто ѹ якой цярпіць старонцы,
Ці Ѹ мерзыне у палонцы,
Ці ѿ смале кіпіць па вушы,
Ці ѹ калоду, ля пакуты
Шчыльна ўшчымлены сырюю,
На вагні сквярэцца лютым
І галосіць, так гаруе, —
Усе, з усіх кутоў, расстаньняу
Грамадой съпяшэце жывавай!
Мы Дзяды спраўляем сінінай!
У съявным зацішку гэтым
Ёсьць і пацеры і страва
И грош ахварны для галетных.

Хор

Ціша ночы, цемра ночы
Штось прарочыць, штось прарочыць.
Гусльяр

Дайце мне кудзелі жменю.
Запалю яе. Ад долу,
Ледзь агонь шугне ѹ скляпеньне,
Дружна дэмухайце пасплю.
Моцна, гэтак, гэтак ласнене!
Хай спапеліца і гасці!

Хор

Ціша ночы, цемра ночы
Штось прарочыць, штось прарочыць.
Гусльяр

Вы найперш, зь ніважкім духам,
Госці лётныя ѹ закуцьці
С্বій, цемры, завірухі,
Плачу, злыяды, пакуты,
Яснай зынікаю згарэлі
Быццам прыгарашца кудзелі.
Хто гартае зі ветрам ростань,
Не ѿзляціць, адлі, ѹ нябёсі, —
Гэткіх знакам лёгкім, простым
Заклінем, надзім, просім.

Хор

Не стае каму чагосьці?
Мо то съмягне, прагне штосьці?

Гусльяр

Гляньце, людцы, гляньце, што там
У гары, пад столій съвеціц?
Цістай пераў пазалотай
Зігацьці, ніяйнайчай, дзеци!
Як лісткі на ветры шпаркім,
Вунь, трапечуць пад званынцай —
Галубкоў гульлівых парка
Ці анёлкай двое быццам.

Гусльяр і Стary

Як лісткі на ветры шпаркім
Кружыца лёгка пад званынцай
Галубкоў гульлівых парка
Ці анёлкай двое быццам.

Анёлак (да аднае зь сялянак)

Мы ляцім да маці, мамы,
Не пазнала, мамка, Юзя?
Я-ж твой Юзік, гэты самы,
А яна — сястрычка, Рузя.
У раі ѿ нас цацкі, гулі,
Нам там лепш, чымся ѹ матулі.
Вунь, галубкі нашы ѹ зъяніні,
Зі сонечных сарочки,
А на плечках, глянь-жа, сяньня
Крылцы ѹ нас, бы ѹ матылёнчака,
Ё ѿ раі, што ѹ на прысыніцца,
Дзені на дні забавы, казкі:
Ступім дзе — расьце травіца,
Што кранём — красауць краскі.
Усяго чиста тамка ѻдосьць,
А нам сумна, цяжка нешта.
Тваім дзеткам, мамка, штосьці
Зачыніла ѹ неба съцежку.

Хор

Усяго чиста тамка ѻдосьць,
А ім сумна, цяжка нешта.
Тваім дзеткам, маці, штосьці
Зачыніла ѹ неба съцежку.

Гусльяр

Што вам, душачкі, патрода,
Каб хутчай дастацца ѹ неба?
Памаліца, ўславіць Бога?
Саладзенькіх даць прымасчакаў?
Ёсьць хлебец тут і да хлеба,
Малачко, сухаркі з мачкам.
Што-ж вам, душачкі, патрода,
Каб барджэй достацца ѹ неба?

Анёлак

Нічагуткі нам ня трэба.
Столькі соладзі мы мелі
У жыцьці, што аж замарнелі.
Колькі жыў, яшчэ ніколі
Гарчыні ѿ ўзнаў, ні болю.
Пешчы, сімех, ласункі, воля...
Што ні зробіш — добра, цаца.
Гойсаць, зь песніяй мкнуць у поле,
Краскі ѹрвади там для Разалькі —
Вось і ўся была мне праца,

Ну, а ёй — гуляць у лялькі.
На Дзяды мы прыляяці, —
Не каб ласваліся, елі,
Не каб з вами тут маліцца.
Не мядку, аладкай клусты —
Дайце зерні два гарчыцы.
Нам паслугай гтатай нідай
Больш дасцё, чым ста адпустаў.
Бо ўажайце:

з волі Бога

Праўда съвеціц скрэзь дзіўная:
Хто ѹ жыцьці ня знаў гаркога,
У небе соладзь не пазнае.

Хор

Уважайма:
з волі Бога
Праўда съвеціц скрэзь дзіўная:
Хто ѹ жыцьці ня знаў гаркога,
У небе соладзь не пазнае.

Гусльяр

Душачка, дзіцяцік!
Што хацеў, вазьмі, нябога.
Вось зярнітка й вось зярнітка,
А цяпер — ляцеце з Богам.
Хто-ж на дасцьце на просьбу вуха,
Ймём Айца і Сына й Духа,
Ці бачыце Божыя крыж?
Ня хочаце есьці, і где, где,
Пакініце тады нас у згодзе.
А кыш! А кыш!

Хор
Хто-ж на дасцьце на просьбу вуха,
Ймём Айца і Сына й Духа,
Ці бачыце Божыя крыж?
Ня хочаце есьці, і где, где,
Пакініце тады нас у згодзе.
А кыш! (права зынікае).

Гусльяр
Поўнач сунецца паволі,
Час страхоцьця... Дзіверы спраўдзіць!
Пук узяць лучыны смольнай!
Дань у круг гарэлку ѹ кадзі!
Як дам знак здалёку бёркай —
Падпалаіце ѿслед гарэлку.
Толькі ўміг, на крылім мэрам.

Стary

Я гатовы.
Гусльяр (дае знак)
Сымела, зь верай.
Стary
Шугнула, мільгнула
І згарэла.

Хор

Ціша ночы, цемра ночы
Штось прарочыць, штось прарочыць.

Гусльяр

Ваш чарод цяперка, духі,
Што за кроў, за гвалт начуты
Для пакуты, для сукрухі
Да зямлі навек прыкуты.
Хай скон цэлы вашы струшчыў,
Хай вас кліча анел сымерці,
А зямных пакут пякучых
Не пазбыцца вам, на ўмерці.
Калі то зь людзоў мо лекі
Знае тут на муки ѹ пекле
Ці на кару ды прадоне,
Што вось-вось ушчэнт вас зынішчыць, —
Надзім, клічам вас сягоніня
Цераз накан ваш — агнішча.

сілі, як і старая паляшукі, суконныя сівіткі, чорныя або сіветыя. Грудзіны, як і ў бацькоў, быті расхлістаны.

Настаўнік павітаўся, адказ на прывітаныне далі колькі хлопчыкаў, якія ўжо вучыліся ѹ школы.

— Што-ж вас так мала? — спытаў іх Лабановіч.

— Яшчэ прыдуць, — адказаў адзін із старэйшых.

— Заўтра будзе болей, — дадаў другі.

— А вы, дзеткі, яшчэ першы раз прышлі да школкі? — мякка прамовіў настаўнік да малых.

Тыя спусцілі вочы, і толькі адзін, самы храбры, прамовіў кароткі:

— Але.

VIII

Пагаварыўшы з вучнямі і крыху разагнаўшы іх страх, Лабановіч прынёс журнал і пачаў рабіц запіс. Дзеці сымялей падхідзілі да свайго настаўніка і давалі адказы на яго пытанні. Пры гэтым часта выйглаждали прастэча і непасроднасць дзіцячай істоты, якая вельмі развязасельвала настаўніка і ўсю школу, выклікаючи цэлья выхух сымеху.

— Скажы-ж ты, галубок, — зъяўрнуўся Лабановіч да аднаго хлопчыка, які падышоў запісвашца. — Як ты завесіш?

Хлопчык маўчаў і пазіраў на настаўніка сваім яснымі вочкамі. Відавочна, у гэтым запітаныні иму пачалася штось падзорнае: ці няма тут якое хітрасці, каб не падашукаціца часам? Запітанынэ, з яго погляду, было зусім ніцікавае і непатрабное: хто-ж на ведае, як ён завесіш?

Але настаўнік не адступаўся і зноў запітаў, як яго звашь.

— Або ты на ведае? — у сваю чаргу спытаў хлопчык.

— Не, ня ведаю, бо каб ведаў, то я ня пытаўся-б.

— Ну, як-же? Іван, ды і ўсё! — прамовіў громка хлопчык.

з адценіні лёгкай усердзанасці.

— А цябе я звашь? — спытаў настаўнік другога хлопчыка.

— Лар'ён, — весела адказаў той.

— А як завесіца твой бацька?

— А як тваё прозвішча?

Хлопчык закрыў рукамі твар і пачаў сымяцца.

— Чаго-ж ты, Лар'ён, сымяшся?

— Ня знаю, што казаты.

А адзін палішучок, які ўвесь час сядзеў моўчкі, запытаў настаўніка:

— Чаму ты ўсё пытаеш, як мы завясмося?

Малады настаўнік стараўся, наколькі мог, бліжэй падысьці да дзіцячай душы, заслужыць давер'е вучняў. Іх часта

Хор

Не стае каму чагосьці?
Мо то съмягне, прагне штосьці?

Голос (за вакном)

Гэй, груган, сава, начніцы,
Ненажыграў род пракляты!

Падпусыце да капліцы,

Не таўчэцца па пятах!

Гусльяр

Божа мілі! Ну ѹ страхоцьце!

Вунь, за шыбай, у цымноце:

Як касцякі у полі, белы,

Твар запалы быццам з лубу,

Дым, маланкі ѹрвуща з губы,

Вочы аж на лоб дзесяці цяляць,

Съвеціца, як вугальле ѹ печы,

Валасць ляяло на плечы,

І як сноп сухога церня

Іскры, паличыся, верне,

Гэтак ад кумчы пачвары

Сыпле даждж чырвоны жару.

Здань (за вакном)

Ці мяне пазналі, дзеци?

Паўзірайцеся у мару,

Уладзімер Дудзіцкі

Выбраныя вершы

Заканчэнне з № 40-41 (270-271)

МАЕМ СІЛУ І КРАЙ СВОЙ

Праўду кажуць: жывем...
Жыць ня хочам так далей мы!
Хіба-ж лёгка
да съмерці
быць ліху падлеглымі?

Маём сілу
і Край свой
з блакітнымі далямі,
дык ці варта,
скажэце,

жыць белымі нэграмі?

Не...

Зямля — у ярме,
самі — скуты і змораны.

У вязыніцах —

з маленства.

Ні слова ні права нам.

Усюды,

вокам ні кінь дзе,

на сцежках,

на ворыве

пазяхаюць

у сударгах

раны крылавыя...

Гэта-ж цела братоў

і сясьцёр

пакалечана

на шляхах крыжавых

нячуванаю вушчуняй...

Што-ж маўчишь,

скажы,

годнасьць мая чалавечая,

калі венец

зыншальны

шалее над пушчамі?

Хіба-ж рук мы на маем,

ваччі сваіх,

розуму?

Ці мо' сонца

на небе

ніколі ня бачылі?

О, пара ўжо разбіць

сілу

сілаю грознаю,

—

ніхай кат —

далакоп —

сълезы нашы адплача нам!

Права жыць і тварыць —

нам гісторыя выдала.

І цапер,

як ніколі, —

змаганье упартас.

Мы пазналі цану

маліванага ідала

і чаго

абіянкі ягоныя вартыя.

Нельга далей скарацца,

ўпівацца прынесеным

і клясьціся

да стомы

чужому у шчырасьці...

Глянцы:

Край нашацца распялі

й павесілі

на крыжкы апляваным...

Як зьдзек такі вынесыці?

Чую голас братоў:

«Жыць ня хочам так далей мы!

Хіба-ж лёгка

да съмерці

быць ліху падлеглымі?

Пасылья малебну настаўнік сказаў вучням перадаць сваім таварышам, каб заўтра ўсе прыходзілі ў школу, і пусьціў іх на пераменку. А гэтым часам пад'ехаў і а. Кірыл. Зашылі ў пакой настаўніка, пагутарылі пра сёе-тое, пакуль пазбіраліся дзеці. Айцец Кірыл зараз-жа сабраўся і разам з настаўнікам пайшоў у школу. Там ён, не затрымліваючыся, адправіў кароткі мален, сказаў невіялічка казаныне дзесям, у якім кілкаў іх да навукі, да паслушнства і, пажадаўшы здароўя і разуменяня, даў пацалаваць крыж і акрапіў іх съўтавіні.

Першыя крокі былі зроблены. Дзеці разварнуłyся, павесілі і вышлі з таго стану замкнёнасьці, у якім яны яшчэ так нядайна былі. Лабановіч, крыху пагутарыўши, пусьціў іх на пераменку. А гэтым часам пад'ехаў і а. Кірыл. Зашылі ў пакой настаўніка, пагутарылі пра сёе-тое, пакуль пазбіраліся дзеці. Айцец Кірыл зараз-жа сабраўся і разам з настаўнікам пайшоў у школу. Там ён, не затрымліваючыся, адправіў кароткі мален, сказаў невіялічка казаныне дзесям, у якім кілкаў іх да навукі, да паслушнства і, пажадаўшы здароўя і разуменяня, даў пацалаваць крыж і акрапіў іх съўтавіні.

Пасылья малебну настаўнік сказаў вучням перадаць сваім таварышам, каб заўтра ўсе прыходзілі ў школу, і пусьціў іх на пераменку. А гэтым часам пад'ехаў і а. Кірыл. Зашылі ў пакой настаўніка, пагутарылі пра сёе-тое, пакуль пазбіраліся дзеці. Айцец Кірыл зараз-жа сабраўся і разам з настаўнікам пайшоў у школу. Там ён, не затрымліваючыся, адправіў кароткі мален, сказаў невіялічка казаныне дзесям, у якім кілкаў іх да навукі, да паслушнства і, пажадаўшы здароўя і разуменяня, даў пацалаваць крыж і акрапіў іх съўтавіні.

Айцец Кірыл адмовіўся застацца выпіць чаю на дарогу, бо дзень кароткі, а дарога паганая. На развітаныне папрасіў ён Лабановіча выкладаць закон Божы, бо яму далёка ездзіць сюды.

— А наконт... пэнсіі мы пагодзімся, падзелім яе бяз крываў.

Настаўнік, хоць і зь неахвотаю, згадзіўся.

— Прыезджайце да нас, будзем вельмі рады, — сказаў а.

Кірыл, ужо седзячы на каламажцы.

Лабановіч застаўся адзін. У пакоiku стала так ціха, што ён мімаволі звярнуў на гэта ўвагу. І была ў гэта цішыя маркота, якую пачуў ён тут першы раз. Яго паянягнула на съвежа паветра, на волю. Тут ён прыпомніў, што сын самага блізкага суседа яго, пана падлоўчага, хоць і мае хадзіць вучыцца, на прышоў. І на прышоў напэўна з тae прычыны, што падлоўчы на ліччы шляхотным пасылаць сына, не пабачаўшы сябе і на перагараварыўшы з настаўнікам, бо ён тут чалавек новы, незнамы. Сам-жа падлоўчы не належаў да тутэйшага насељніцтва, патрэбы якога абслугоўвалася гэта школа.

Пасылья абеду Лабановіч сабраўся прайсціся. Ён вышаў на

Маём сілу
і Край свой
з блакітнымі далямі,
дык ці варта,
скажэце,

Менск, 17. 1. 1942

НААДВАРОТ

Далакопам...
Вы кажаце, што не?

А я — наадварот:
і вас люблю, і вашы парады,

як любіць вас і Край мой, і Народ,

якому не дасьце ніяк вы рады...

Гаворыце — мана?

Зірнече на мяне:

які упэўнены юнак і шчыры.

Дзяды

(Заканчэнне з 5-ай бачыны)

Ды дарма, прысуд мне гэткі:
Грэшны дух я мушу ў целе
Валачыць, аж не надзеліць
Мяне чым, ня змые раны

Хтоўцы з вас, маіх падданых.

Ой, як смага мяне паліц!

Каб хоць крышачку вадзіць!

Ой, каб вы мне дзе прыдбалі

Колькі зерняткаў пшаніцы!

Хор

Ой, як смага яго паліц!
Каб хоць кропельку вадзіць!
Ой, каб мым прыдбалі

Колькі зерняткаў пшаніцы!

Хор

Надарма і енкі ў словах!

Мы тут чорнымі карагодам,

Груаны, начніцы, совы,

Шлугі, пан, твае калісцы,

Што ты голадам уходаў,

Праглынём, зъямо ўсё чыста.

Гэй, груан, сава, начніцы!

Войстрай дзюбай, кіпцюрамі

Ірвема стравы на драбніцы!

Хай трымае хлеб у вуснах,

Мы і з вуснай вырэв лусту,

І з нутра дастаць парай.

Знаў калі ты літасьць, пане?

Гэй, груан, сава, начніцы!

Дык на шляху ўспышыць!

Выдраныя верши

(Заканччыне з 6-ай бачыны)

Песьні пра іхніе прыйсьце ў гомане чую кляновым.

Песьні пра шчасце і волю ў подыху чую прасторай. Зесьній жытвёва поля хвалі рачныя гавораць.

Помню, у час вечаровы пела мне маці капітасці песьні пра съветлы і новы дзеній найвялікшага Прыйсьця.

Бягоммель, 11. 4. 1943

Дымяцца хмары

Дымяцца хмары. Неба край у навіязаным неікім русе. Даюно ужо Лысал Гара вяшчуе глум на Беларусі.

Ільбока ў ейную душу упісся чорны кіпець госьця... Жалобу дыя прыблудны шум клямом прылашчыу на пагосьце...

Над ім — у посягу зыгібен, — накшталт мангольскага узору, гараша на выкутым ілбе крывае палуджаны зоры...

І стогне Лысал Гара: «Як тую кроў крываю съцерці?... Галосіць нема родны Край у танцы выскаленай съмерці. Прага, 24. 4. 1945.

З ПАЗМЫ «РУЖОВЫ РАНАК»

Ад болю ўсё яшчэ гудзе змардованася целя краю далёкага... Не памірае: употайкі цяплю грудзей ягоных съпеліць травы поля: і як ні смаж іх, і палі — праз съкібы чорныя ралілі яны зірнуць такі на волю, крамянай съвежасцю вісны памоць... Расой валогі спалошча морака цыволага зара усходу сълед квасны, і усміхненца поле хатам; і як ні смаж іх, і мары — убачаць зноў гаспадары сваіх клапотаў плён багаты.

*

Нішто ня пойдзе ў глум. Такі напоўніць працай лёхі спрату; яна — найлепшыя караты людзкага творства. Ветракі за рупніцамі мелівам заплациць: і як ні смаж яго, ні праж — съвяжуткіх печываў ікра, цалоткі дзені і дзені пры-дні падцвердак моцы і багацьця, (да новых жніў, да касавіцы) ня зыйдзе з хаты, зы стальніцы ні у бацькоў ні у радні. Запас, маўляў, бяды ня чыніць, і як спусціцца і ня мець у съвірнах зборжжа таго медзь? — а ну-ж і дзіверы хто адчыніць...

I хмеліным пахам пульхны хлеб ашчадзіць тулюсьць акрас і вары. I сонца воблег чорных хмароў — васеніх днёў жалобны крэп — спатоліц, даўши волю спору. I як ні смаж і ні чарні — прафюмца спору карані у грунт зямлі; мінӯшы гора напоіць сочывам руды, засымаглы сяняня мякіш глебы, і зашумяць у сінь, у неба шырокалістый сады, налітая румяным воскам... I як ні смаж іх, ні пачы — яны — найлепшыя супачыні гаспадару — туబильцу вёскі.

*

Прыданага у поце дзён — пладоў уцешнай, рулінай працы, — за што сам край ішоў змагацца, чаму сам край быў так жадён, — не прыдаваўшы край нікому. I як ні смаж яго, ні крой — пары той бачу першы скрой і ўжо выразна чую гоман вялікай прысласці: Яна і не далёка ўжо, а блізка, хоць морака ейную кальску і затуляе ад відна. I дзені той сірэць будзе дораг! I як ні смаж яго, ні гні — не прыгаве больш ані да рук сваіх спрадечны ворат!

*

I не спаружыцца з красы краіны зводнік чалавека. Лугі, бары, гаі і рэкі, вазёры думныя, лясы — найдараражайшы скарб прыроды... I як ні смаж яго, ні плющ, а ён, бы той балоты плющ, расцыме ўжыць для наслоды, але-же із зверу, а людзству, бо звер, як быў, і будзе зверам... I я нядам нікому веры, што мор надыйдзе харасту. Усё, жыве і жыць што мусіць, што съпеліца зорная асечь, — на крылах прысласць прынесе для несъміяротнай Беларусі!

Аўstryя, 27. 6. 1946

ПЦЧ

За хвалія хвалі ўсё шпарчэй хіненца, горненца сладна, і рочка — Піці мая — цячэ, паволі коціца да спаду.

Абапал — вольхі. Медзь ракі шуміць у зоне лозаў ніцых; і вербы гольлем да ракі звысаюць хвалі тухі напіцца.

Нараз праз гэтыя гарбы кідаў я сеці ў глыб рачную, ды заўжды ўлой мой бедным быў, бо рыба, кажуць, стала чулай...

Ніхай себе жывець яна, тлусцыце, корміца у Піці, — на съвепе-ж рочка не адна, іх вельмі шмат — ня пералічишь.

О, хвалі срэбныя, шпарчэй пльвеце, любяя, рачныя! Ни спыніць вас і не ўрачэ ніхто нікімі вачымі.

Дудзічы, 7. 7. 1941

Ул. Дудзіцкі

Усё яшчэ Жэнэва

Цяпер, калі пішам гэтыя слова, другая жэнэўская канферэнцыя збліжаецца да свайго заканччыння. Апошнія пары дзён напоўні будуць прысьвечаны шукаючыя якой-небудзь формулы, якой дыпляматы маглі-б замаскаваць камплемтную ніяўдачу гэтай дойтай гавараць.

Вельмі ўдала й вобразна схарактары-заваў нарады чатырох міністраў якіх заходніх журналісты. Паводле яго «трох добра выхаваных джэнтльменаў дынамічнай начамі прамаўляюць да глухога прастака». Яны натуружаюць усю сваю элек-вінцыю, цярлівасць і ветлівасць, каб глыбокай і разумнай аргументацій прака-канцаў глухога, што белае ёсьць белым, а дзень ня ёсьцьnochай. Молатаў-жя ня слухае, ня чуе іхніх прыго-жых моваў, а сам, навет ня высільваю-чыся на такт і ветлівасць, ня шукав згоды з лёгкай, але з казылай упоры-стасціяй чаўце ўсё тое самае, старое, сотні разоў сказанае. Заходнія дыпляматы ветліва і цярліві слухаюць, дыскртна пазбіваюць, а як толькі Молатаў скончыць — ізноў па чарзе пачынаюць прамаўляюць да глухога. І тая-ж сава-тка ізноў пачынае ад таго-ж самага прыпекча.

8 лістапада ў жэнэўскім Палацы Нацыяў было вялікае ўзбуджанье. І дыпляматы, і карэспандэнты ў напружанні чакалі першага паседжання пасля трохдзённага перапынку. Учора Молатаў выніжджалі з Москвы сказаў, што ў сваім багаже везе нешта добрае. А Булгарыні з шырокай ухмылкай падцвердзіў слова Молатава. Таму ўсе ў Жэнэве спадзяваліся, што можа крамліўскія зава-дзілы, добра выпішы на кастрычніцкім банкнёце, пастанавілі памякчыць ды пай-сці на якісь кампраміс, што-б дазволі-ла вывесці нарады із съялпога завулка, куды іх заставіла тупая ўпорыстаць камуністычных.

Паседжанне распачалася, і заходнія гры дыпляматы пачалі па чарзе прамаўляюць да... глухога. Прамаўляюць ветліва, красамоўна, лёгчина, пераконваюча. Молатаў сядзеў з каменімі тварамі і цяжка было дадуманца — слухаў ён ці не. Калі-ж яны скончылі, ён памаленьку пачаў разгротваць гэны так доўга чака-ны «багаж». Заходнія дыпляматы застая-лі з цікавасці і надзеі. Але ў меру, як з забытланай мовы Молатава пачаў высыніцца сэнс, цікавасць і надзея пе-раходзілі ў непак. Калі-ж Молатаў кончыў, трэбі джэнтльмены астаўяялі. Молатаў цвёрда, станоўка ў безапэля-цыяна адкідаў усё прапанавы. Захад ў справе Нямеччыны дамагаўся бязды-скусіяна прыняцца савецкія ўмовы. Ура-жанне было так вялікое, што Далес у Міямі і ня блага на абтоку Брыені пад-час сустэрчы з Цітам ад самавызначы-най нарадаў Усходній Эўропы. Аднак, гутарачы з Молатавам, ніхто аб гэ-той справе не заінтуціўся. Чаму? Папер-шае — Молатаў на гэтую тму навет не захадеў-бы гутарыць, як нааудзілі аду-маяцца гутарыць на няпрыемныя для яго тэмы, а падруге — у Жэнэве Молатаў цэлы час нападае, а заходнія дыпля-маты тльки ў дэфэнзыве. Вось-ж па-куль Захад не наважыцца на афэнзыву і ня возме ініціятыву ў свае кі-па-куль будзе бараніць гнілога статуса кво, не здабудзеца на атракцыйную вы-звольную праграму — Молатаў і супал-ка на мае патрэбы ўступаць. Во і на-што? Нашто Молатаў мае мякіцу і ад-ступаць, калі ён выиграе на сваёй — за прабачнінем — хамскім упорыстацьці? Нашто камуністычны адклік на «дух Жэнэвы», калі дзяяючыя ягонай магіі, камуністы падставілі нагу, дзе яна ніколі ня была — у Афрыцы?

Што-ж станеца з Жэнэвой? Як мы

ніху застаецца на пачатку, чатыры міні-

сты, а можа толькі тры, шукаюць фор-мулы, за якой-бы схаваць правал.

Думае, што будзе прынятае выказа-ванье Далеса:

«Мы правілі дыскусію, якая, на маю думку, была карысная. Я ня буду такім аптымістам, каб гавараць, што кожны з нас у падыні пераканаў другога, але на маю думку, тое, што мы прадставілі ў абаранілі нашы погляды, дае, як я спадзяюся, асновы дзеля лепшага ўза-мнега зразумення».

Што тут можна вычытаць? — Толькі мутную формулу, за якой трэба схаваць правалы нарады.

Усё-ж у вадным пытанні была да-сягнута згода, і ўсе чатыры міністры дагаварыліся: што ў сераду разъедуца даамо.

Усё мае свой канец.

pe

P. С.

Кажуць, аднай з талоўных працаў палітыка й журналістага ёсьць — сяняня прадбачаць, што станеца заўтра, а за-ўтра прамаўляць тлумачыць, чаму тое, што ён заўчора прадбачыў, учора ня сталася.

Вось-ж яны прадбачаны ў вы-чынільным артыкуле былі памылковы адносна канчальнага камуніката жэнэўскай нарады, бо заходнія дыпляматы не захадзелі за мутнай формулай хаваць правалу, да якога давёў нараду Молатаў. Што прайду, ён у вапошні момант якожу, да ветру, дамагаючыся, каб быў выдадзены супольны камунікат, якога-б зместъ Масква магла інтарпрэтаваць паводзі ўспіраваць нараду перапынку. Аднак трэбі дзяржтэльманы, вы-дзенільны з цярлівасці хамствам свайго глухога партнера, адмовіліся зрабіць яму гуту прыемнасць. У выніку гэта га, камунікат, які меў быць падсумаваным трохдзённай работы, змісьціўся ў некалькіх радкох друку. Проста сказана, што міністры перакажуць тое, што ў Жэнэве гаварылася, кіраўніком дзяржаваў. Як быццам-бы біз гэтага яны не пераказалі-б...

Іншыя-ж нарады прадбачаны былі слышныя. Што-ж — у гэтым выпадку прадбачаць ня было вельмі цяжкага...

У канцы паўстае пытанніе, што спры-чынілася, што Молатаў так бязытасна абізьвучы абухом «дух Жэнэвы»? Ён-жя мог малымі ѹ маля вяжучымі ўступствамі яці штучна прытрымоўваць яго пры жыцці. Гэта пытанніе паставім разам.

pe

У вага!

БЕЛАРУСКІЯ КАЛЯДНЫЯ ПАШТОЎКІ

Вышли з друку беларускія калядныя павіншавальныя паштоўкі. Сэрыя скла-даеца з 9 розных зімовых краівідаў, утрыгожаных тэкстамі беларускіх паштоў-на зімовыя тэмы. Тыраж паштоўкі вель-мі абмежаваны. Таму раздзім не адля-ваць з набыццём іх.

Зварочвацца просім да нашых Прад-стаднікоў у паасобных краінах, або бес-пасрэдна ў Выдавецтва «Бацькаўшчы-ны».

Выд. «Бацькаўшчына»

— Сядайце, паночку, — папрасіў Баранкевіч госьця і пас-трактаваў яго модна папяросаю.

Гаспадар і госьць разгаварыліся, прычым пан падлоўчы быў першы чалавек тут, ад якога Лабановіч пачуў добрасло-вагу наакон чытніца, якое мела той вялікі козыр, што ля-жала калі чыгункі. Прайшоўшыся колькі разоў па пакоі, пан падлоўчы гукнуў, павярнуўшыся да другога палавіны дому:

— Габрынка!

— Зараз, татак! — адгукнуўся ў глыбі дому звонкі дэя-во-чы-гы.

Съедам за гэтым пачаліся лёгкія і частыя крокі, і ў пакоі увайшла малодзіча дачка пана падлоўчага. Такімі крокамі падышла яна і да госьція, працягнула яму сваю які-дзіцячую руку, зрабіўши прысяданье, якое Лабановіч бачыў першы раз. Ён навет спалохаваў: яму здалося, што гэта маленчка паненачка прысела ад таго, што ён наўмыслья-настуپіў ёй на нагу.

Беларускія кніжкі

**Выдавецтва
«Бацькаўшчыны»
ЯКУБ КОЛАС
Новая Зямля**

Пазма
з вялікім і грутоўным
крытычным артыкулам
Р. СКЛЮТА.
Балонаў 246+XXXII.
Цана 3 амэр. далаў.

**ЯНКА КУПАЛА
Тутэйшыя**

П'еса ў чатырох дзеях
з крытычным артыкулам
Р. СКЛЮТА.
Балонаў 83.
Цана 1,30 амэр. далаў.

**ЯНКА КУПАЛА
Раскіданае гняздо**

Драма ў пяцёх актах
з крытычным артыкулам
Р. СКЛЮТА.
Балонаў 58+XV.
Цана 1 амэр. далаў.

**АНДРЭЙ МРЫЙ
Запіскі Самсона Самасуя**

Сатырычна аповесьць
з крытычным артыкулам
Р. СКЛЮТА.
Балонаў 88.
Цана 1 амэр. далаў.

**ЛУКАШ КАЛЮГА
Нядоля Заблоцкіх**

Аповесьць з вялікім
крытычным артыкулам
Р. СКЛЮТА.
Цана 1,50 амэр. далаў.

**ЯНКА КУПАЛА
Сладчына**

Выбар пазії
з вялікім крытычным
артыкулам
СТ. СТАНКЕВІЧА
Балонаў 564
Цана 7, 9 або 11 далаў
(залежна ад вокладкі
і паперы)

**ЯКУБ КОЛАС
Сымон Музыка**

Пазма з крытычнымі
артыкуламі
Р. СКЛЮТА і А. БАБАРЭКІ
Балонаў 246
Цана 3 далаў.

Ля чужых берагоў

Альманах твораў
эміграцыйных
паветаў і пісьменьнікаў
з уступным артыкулам
СТ. СТАНКЕВІЧА
Балонаў 238
Цана 3 далаў.

Партрэт Янкі Купалы

Размер 30×20 см
Цана 50 цэнтаў

**У краінах, паза Задзіночай
німі Штатамі Амэрыкі й Канадай, цана ў місцовых валютах,
раўнавартаснай выжэй пададзенай цане ў амэрыканскіх
далаўрах.**

**Выпісівца можна: непасрэдна
з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» і з нашых Прадстаўніцтваў у пасобных краінах.**

Бальшавікі помсьцяць

(Успамін)

Слуцак. 1920 г. На ўсходніх месцах ціха, спакойна. Невялічкія дамы, падобныя на віскоскія хаткі і скроў сады. Абапал вуліцы за даўгім агарожамі плаўдывы дрэвы. З-за плюту зывісаноць цижкія галіны з антонаўкамі. Прынадна выглядаючы сакаўныя ігрушкі-дзвінкі ёсць. Галубка. Амаль на працігу тыдня на ёсць ходзіла з аншлагу пастаноўка «Ганка».

Моладзь, звершаная ў ращчуленае, скучала ў тэатры роднае слова ў прайброры. Бразаючы вобозом сельцо падалкі, палохаючы лагодную цішыню. А па цэнтральнай вуліцы, былой Раманаўскай, вязыніца хурманкі. З блізкіх і далёкіх вёсак адзін за адным рушаць сялянскія вазы на рынак. Няспынны рух, большыя звычайны. І на плошчы, што пасядзіла, шумны кірмаш. Сялянскія хлопцы гамоняць. Яны ўсе з клумкамі, пытанынамі і надзеямі.

— Дзе? Куды? На Семежава! Брэты, хадзем...

Калі будынку Камэрцыйнага вучылішча таксама густы натоўп моладзі. Яны — маладыя — прыйшли на заклік свайго сэргіца й нацыянальнага сумлення. Прыйшли здабываць лепшую будучыню. У адным парываны, з адзінным імкнінем: змагацца за Бацькаўшчыну, за Беларусь.

Натоўп гудзеў і не разыходзіўся аж да ночы. У будынку школы таксама побуна. На другім паверсе ў вялікай залі ўшоў спектакль. Упяршыню там на сцэне ігралі беларускую п'есу. Прыйгадваеца, гэта была камедыя Францішка Аляхновіча «Птушка шчасціца». Жайнеры — слуцкія змагары з вялікай цікавасцю сачылі за ходам дзея. Маладыя съехаць трос школьных съцені. Гэтак было ўвечары...

А назаўтра з ранняня беларускія баявія адзінцы рыхталіся да ращчулага бою, каб бараніць сваю Бацькаўшчыну, сям'ю і родную мову. Ішлі супраць чужыніцу, супраць навалы бальшавікоў. Лілася кроў на беразе Случа. Найболыш праявіліся адзінцы тыдняў. Вілі вялікія страты, але колькасна перавага ворага стала на ў змогу слуцкім змагарам. Вораг загасіў пажар паўстаньня. І змрок сымдротна-ненавіснага камунізму ахутаў пераможных. Толькі не зацьмела ў народзе іскра нацыянальнае сведамства.

Слуцчакі не забыліся аб сваіх герах-паўстанцах. Расла шкавасць да беларускіх. Асабліва сярод вучняў. Шмат дзяцей спрычыніліся слуцкім настаўніцам. Такія беларускія патрыёты, якія Бузіловіч, Пяткевіч, Барташевіч, Наркевіч і Бжозоўскі ўзгадавалі слуцкую моладзь у нацыянальным духу. Гэта выразна выявілася, калі Слуцак наведаў Беларускі вандруны тэатр. У тэй-же залі Камэрцыйнага вучылішча, дзе ка-

Бальшавікі помсьцілі...

На вёсцы гвалтам праводзілі калектывізацію. Заможных сялян высыпалі на Пойнач. Кутары сцягвалі ў пасёлкі, разбураўші ўпрадаваныя сядзібы. А ў горадзе перасыдалі інтэлігенцию.

Лепшыя настаўнікі Слуцку спачатку быў Наркамасветам пераведзеныя ў іншыя месцы, а пасля арыставаныя агентамі ГПУ, і на высланыя загнупі.

У горадзе пачалася прысыпешаная рукоўіца. Беларускую мову выціскалі із штодзённага ўжывку. Шыльды, плякіты і афішы звязваліся ў расейскай мове. Мясцовы тэатр згубіў таксама сваё нацыянальнае аблічча, бо на стаўнічыца дырэктара стаў зядлы партыец Алашаеўскі. Гэты актор-самавук, які прыехаў з падмаскоўскай правінцыі, пачаў кіраваць — усе беларускія пастаўнікі ён выкінуў з рэпертуару.

Бальшавікі помсьцілі...

Гістарычныя помнікі і святыні старадаўнага Слуцку зьнічаліся. У цэнтры места няма ўжо і старога рынку.

Там, на пустой плошчы ля высаджаных дрэўцаў стаць нязграбны манумент — медналобы Ленін. Ён пазелінеў зь непагоды. Ён выклікае ў Слуцчакоў агіду ды страх.

Але, але! Бальшавікі помсьцілі...

K. Рамановіч

Каб жыла Бацькаўшчына

(Заканчэнне з 1-ай бачыны)

значылі яны слуцкія сасонынікі сваёй крывёю, магіламі. Ни шукамі яны іншага выхаду, бо ведалі: кожная кропля крыва, кожная жывіцца, аддадзене ў гэтым, здавалася-б зусім безнадзеіным, змаганыні, патрэбна — каб жыла Бацькаўшчына.

Штогод страсающе клёны свае апошнія лісцінкі ў лістападзе. Штогод спяваючы туманы зямлю. Там, на Случчыне, яны ўжо 35 год пляшчонка ахвятаўніць нялісцінкі ў лістападзе. Штогод спяваючы туманы зямлю. Там, на Случчыне, яны ўжо 35 год пляшчонка ахвятаўніць нялісцінкі ў лістападзе. Штогод спяваючы туманы зямлю. Там, на Случчыне, яны ўжо 35 год пляшчонка ахвятаўніць нялісцінкі ў лістападзе.

Слава вам, Героі! Случчакі! Слава за вашу бязмежную ахвярацьць! Ідуць паміраць ведалі, што ванае кроў — не апошняя. І вы ўсё-ж ішлі. Цяпер мы праймаем ванае сцяя. Вы нам прыкладам. І калі прыйдзе час, мы лойдзім паміраць так, як і вы, за Рэспубліку. Пры гэтым толькі адного будзем прасіць у ўсемагутнага: «Дай, каб нашай ахвярай мы купілі Бацькаўшчыну, каб наша кроў бытла апошній!»

Уладзімер Неманович

ПАЯСНЕНИЕ

Шмат паўстанцаў, у час агледзеўшыся, не далося разбройца: яны пайшлі ў ліны, назад — змагацца да апошняга. Ізноў

Першы пераклад твораў Адама Міцкевіча на беларускую мову

Упяршыню творы вялікага пасты Адама Міцкевіча былі перакладзены на беларускую мову амаль сто гадоў таму. Гэта быў той час, калі беларуская мова лічылася «мужыцкай», а ейнае друкаване слова было пад забаронай царскага ўраду.

Але, як глядзячы на гэта, В. Дунін-Марцінкевіч пераклаў першыя дзіўніцы песьні пазымы Адама Міцкевіча «Пан Тадэуш» на беларускую мову. І ў 1859 годзе быў нападзены на яе арышт, і ўсё выданые было спалена.

Толькі ў 1908 годзе паводле эзэмпляру, які ўцалеў і захоўваецца ў бібліятэцы Кракаўскага ўніверсітэту, беларуская выдавецкая супалка «Загляне сонца і ў наша ваконца» ў Пецярбурзе выпуспіці другое выданыне гэтага перакладу.

Прад'явіў старую накладную. Думаў адчэпіцца. Не.

- База паведамляе, што вы атрымалі абурак. Дзе веъш, — паказвай.

- Ня веъш, — адказваю, — шукай. А зневажаць сябе не дазволю.

- Перакапаў увесь магазын. Не паленаваўся залезы на верхнюю паліцу, і знайшоў, калі яму пуста было.

- Давай, — крываць, — прадавай раз-жа басаножкі пры мене.

Прышлося распрадаць. Што цяпер будзе? На гэты раз я ня выкручуся. Быўай, магазын! Ня бываць больш прыбыткам!

28. 7. 1955. Кажуць, цудаў ня бывае. Хлускія! Бываюць! Тылес, ягоны намесы Пынто і на збараючыя мяне прысыгваць да адказнасці. Прыходжу сяняння ў міжрайгандлю, абодвы сустракаючыя мяне ў калідоры.

- Што, — сымляюць, — дасталося табе ўчора ад пакупніка?

Душэўныя людзі, Яфім Аронавіч і Станіслаў Антонавіч. Прыемна працаўнікі з такімі кіраўнікамі.

10. 7. 1955. Сяняння супершу знаёмага загадчыка магазыну, — таксама «дэйнічэ» нядрэнна. Зайшлі ў закусачную. Разгаварыліся. Я пра свае перажыцці страхі расказаў.

- Ну, брат, — адказвае, — насымяшыў. Ды ўсё на міжрайгандлі можна ста гадоў жыць спакойна. За паўгоду быў 343 растратаў, раскраданыя, прысыгнены, абжулаваны пакупнікі ў ўсялякі іншыя злouжкі.

- Атрымліваў?

- Не.

- Пакажы накладную.

Н. Красноў

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры

і грамадзкага жыцця.

Выдавец: Уладзімер Бортнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаны прывішчам або ініцыяламі аўтара, не засыдаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасля дадзення паштовага маркі або міжнароднага паштовага купону.

НАШЯ ПРАДСТАУНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧИНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd, London, S. W. 6.

АРГЕНТИНА:

Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentín Alsina, p-cia Buenos Aires.

АУSTRALIA:

Mr. A. Vasilien 25 Belmont P. de Mount